

بیانیه
هیئت داوران

نهمین جشنواره
کتابهای آموزشی رشد

دی ۱۳۹۰

دوره آموزش متوسطه فنی و حرفه‌ای و کاردانش
دوره آموزش متوسطه نظری

○ گروه آموزشی برق

در گروه برق در مجموع تعداد ۱۹ جلد کتاب طی دو مرحله مورد ارزش‌یابی و داوری قرار گرفت. در مرحله اول کتاب‌ها توسط دو داور منتخب ارزش‌یابی شدند و براساس فهرست واریسی تعیین شده، به آن‌ها امتیاز داده شد. از این کتاب‌ها، تعداد ۱۶ جلد کتاب به مرحله دوم راه یافتند. در مرحله دوم کتاب‌ها در کمیته داوری متشکل از سه نفر داور خبره مورد بررسی و مطالعه قرار گرفتند و پس از جلسات متعدد، مرحله غربالگری انجام شد. در مرحله غربالگری در رشته الکترونیک هشت جلد کتاب و در رشته الکتروتکنیک دو جلد کتاب به مرحله یک چهارم نهایی راه یافتند. کتاب‌های راه یافته به این مرحله دوباره مورد بررسی و مطالعه قرار گرفتند و امتیازدهی شدند.

از آن‌جا که در مورد دو کتاب نظرات داوران با هم تفاوت داشت، هیئت داوری طی دو جلسه محتوای کتاب‌ها را مورد بررسی نهایی قرار داد. در نهایت تعداد چهار جلد کتاب در رشته الکترونیک و یک جلد کتاب در رشته الکتروتکنیک به مرحله نهایی راه یافتند. در مرحله نهایی مجدداً کتاب‌ها بررسی شدند و در رشته الکترونیک دو کتاب و در رشته الکتروتکنیک یک کتاب انتخاب شدند که شامل دو کتاب برگزیده و یک کتاب تقدیری بود.

در پایان اعضای گروه داوری مواردی را به شرح زیر اعلام کردند:

۱. از آن‌جا که تعداد کتاب‌های چاپ شده توسط بخش خصوصی در رشته الکترونیک و الکتروتکنیک بسیار زیاد و از نظر موضوع این کتاب‌ها بسیار متنوع‌اند، ضرورت دارد که بررسی شود به چه دلیل تعداد کتاب‌های رسیده به جشنواره تاحدی محدود بوده است.

۲. برقراری ارتباط بین ناشران بخش خصوصی و سازمان پژوهش از مواردی است که می‌تواند در سامان‌بخشی کتاب‌های کمک آموزشی و کمک درسی مفید باشد. اغلب کتاب‌هایی که تاکنون چاپ شده‌اند تجاری بوده‌اند و از نظر محتوایی از غنای لازم و کافی برخوردار نیستند. این تعامل می‌تواند کیفیت کتاب‌های بخش خصوصی را ارتقا دهد.

۳. علاقه برای تألیف کتاب‌های درسی، کمک درسی و کمک آموزشی در شاخه فنی و حرفه‌ای بسیار کم است و از این بُعد با کمبود مؤلف مواجه هستیم. لازم است برای تربیت مؤلف کتاب‌های درسی فنی و حرفه‌ای و کاردانش تمهیداتی فراهم آید.

۴. اغلب کتاب‌های تولید شده از نظر ادبی و فنی دارای اشکال هستند و به ویرایش ادبی و فنی نیاز دارند. اجباری شدن ویراستاری ادبی و فنی می‌تواند این مشکل را کاهش دهد. البته برخی از ناشران به این موضوع اهمیت داده‌اند و کتاب‌های تولیدی آنان در سطح مطلوب قرار دارد.

۵. متأسفانه تعدادی از ناشران از کتاب‌های درسی کپی‌برداری می‌کنند و حتی منبع آن را نیز ذکر نمی‌کنند. گاهی کپی‌برداری به‌گونه‌ای است که به محتوای کتاب اصلی آسیب جدی وارد می‌سازد. ضرورت دارد با ناشران متخلف برخورد جدی صورت گیرد.

۶. در تولید کتاب‌های کمک آموزشی و کمک درسی به اهداف برنامه درسی توجه شود و این نکته یکی از اصول جدایی‌ناپذیر در زمینه تألیف باشد.

۷. ناشران دولتی و خصوصی تولید کتاب‌های کار و فعالیت، آزمایشگاه مجازی، دانش‌افزایی و راهنمای معلم را در دستور کار خود قرار دهند و از تولید کتاب‌های تست چهارگزینه‌ای، حل المسائل و مواردی مشابه آن جدا خودداری کنند.

۸. با توجه به ورود IT به بازار کتاب، تولید کتاب‌های الکترونیکی در دستور کار قرار گیرد.

۹. در کتاب‌های تألیفی، به رویکردهای فرهنگی و تربیتی مانند تفکر نقادانه، روش علمی حل مسئله، پرورش کنجکاوی، ایجاد علاقه و زندگی دانشمندان توجه ویژه صورت پذیرد.

۱۰. در کتاب‌های تألیفی به مسئله خود ارزش‌یابی و تولید سؤال توسط فراگیرنده توجه شود تا کتاب جذابیت بیشتری داشته باشد.

در کتاب‌های
تألیفی به مسئله خود
ارزش‌یابی و تولید سؤال
توسط فراگیرنده توجه شود
تا کتاب جذابیت بیشتری
داشته باشد

● گروه آموزشی کشاورزی

ایران هر چند تنوع آب و هوایی زیادی دارد و برای تولید فراورده‌های دامی و گیاهی فراوانی مناسب است، ولی به دلیل اقلیم خشک بیشتر مناطق آن، به نیروی انسانی توانا و چیره‌دستی نیاز دارد که بتواند از این اقلیم بهره‌برداری شایسته‌ای داشته باشد. یکی از روش‌های آموزش نیروی انسانی کاربرد کتاب و سایر رسانه‌های آموزشی است. نظام‌های آموزشی از دیرباز کتاب را به عنوان رسانه‌ای برای آموزش دانش و فناوری برگزیده و در این راستا به کار برده‌اند.

خوش‌بختانه در حوزه کشاورزی ناشرین زیادی فعالیت دارند و مناسب است این رسانه را برای آموزش کشتکاران و دام‌داران و دیگر شاغلان این حوزه به درستی به کار گرفت. «دفتر انتشارات کمک‌آموزشی» که یکی از دفاتر «سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی» است، در تصمیمی درست، سامان‌دادن به کتاب‌های کمک‌آموزشی، ارتباط با ناشران کتاب‌های حوزه کشاورزی، و اطلاع‌رسانی به هنرآموزان و هنرجویان گروه کشاورزی را در برنامه کاری خود قرار داده است که ارسال برخی از کتاب‌های گروه کشاورزی به سازمان نشان‌دهنده این موضوع است. این کتاب‌ها باید در فرایندی مناسب بررسی و داوری شوند و پس از آن کتاب‌های مناسب به آگاهی مخاطبان برسند. برای بررسی هر گروه از کتاب‌ها، داوران متخصص در برنامه‌ریزی درسی و نیز آن موضوع،

برگزیده می‌شوند.

در حوزه کشاورزی، گروه داوری از میان کارشناسان برنامه‌ریزی درسی، کارشناسان تخصصی موضوعی و هنرآموزان برگزیده شده بود که بررسی کتاب‌های ارسال شده از سوی ناشران را در پنج گروه ویژه زراعی، باغی، دامی، ماشین‌های کشاورزی و صنایع غذایی انجام داد.

گروه داوری در نخستین گام کتاب‌های دریافتی را، از جنبه موضوعی دسته‌بندی و شاخص‌های بررسی و چگونگی ارزش‌یابی را تدوین کرد. در این گام برخی از کتاب‌های خارج از حوزه کشاورزی، یا نامتناسب با سطح هنرجو و هنرآموز غربالگری و از فرایند داوری دقیق‌تر خارج شدند. پس از آن فرم‌های بررسی کتاب‌ها بازنگری شدند تا با نوع و موضوع کتاب‌ها متناسب‌سازی شوند.

در گام دوم کتاب‌ها در گروه‌های ویژه کارشناسی، داوری و برپایه فرم‌های از پیش تعیین شده، ارزش‌گذاری شدند. پس از آن نتایج داوری گروه‌ها، در گروه داوری حوزه کشاورزی مورد بررسی قرار گرفت تا در این مرحله کتاب‌های مناسب

برگزیده شوند. یافته‌های بررسی کتاب‌های دریافتی حوزه کشاورزی نشان می‌دهند:

■ شمار کتاب‌های زمینه کشاورزی ارسال شده، نسبت به آنچه که در این حوزه منتشر می‌شود، ناچیز است. با آگاهی از این موضوع که بسیاری از کتاب‌های منتشر شده در این حوزه به سازمان ارسال نشده بودند، باید در ارتباط و مناسبات سازمان با ناشران بازنگری شود.

■ از میان ناشران، بیشترین تعداد کتاب مربوط به دو ناشر بود و از برخی ناشران تخصصی گروه کشاورزی هیچ کتابی دریافت نشده بود.

■ بیشترین شمار کتاب‌ها در زیرگروه کتاب‌های دانش‌افزایی برای هنرآموزان قرار دارند و این نشان می‌دهد که ناشران هنوز انگیزه لازم را برای نشر کتاب‌های کمک‌آموزشی برای هنرجویان (دانش‌آموزان) در حوزه کشاورزی ندارند یا آگاهی لازم درباره این موضوع داده نشده است؛ هر چند که شمار هنرجویان و هنرآموزان گروه کشاورزی به اندازه‌ای است که انتشار کتاب‌های آموزشی این حوزه سودآوری کافی داشته باشد. در این زمینه شاید آگاهی لازم به ناشران داده نمی‌شود.

■ در گروه کتاب‌های دانش‌افزایی برای هنرآموزان، بیشتر کتاب‌های منتشر شده توجه چندانی به توسعه کشاورزی پایدار، حفظ محیط زیست و ایمنی و بهداشت نداشته‌اند. ولی این موضوعات چنان اهمیتی دارند که امروزه در بیشتر منابع نوشتاری و دیجیتالی خارجی توجه ویژه به آن‌ها می‌شود.

● گروه آموزشی تربیت بدنی

در نهمین دوره جشنواره کتاب‌های آموزشی رشد، در گروه علوم ورزشی ۴۹ اثر برای دبیرخانه

بیشترین
شمار کتاب‌ها در
زیرگروه کتاب‌های دانش‌افزایی
برای هنرآموزان قرار دارند و
این نشان می‌دهد که ناشران هنوز
انگیزه لازم را برای نشر کتاب‌های
کمک‌آموزشی برای هنرجویان در
حوزه کشاورزی ندارند یا آگاهی
لازم درباره این موضوع داده
نشده است

جشنواره ارسال شدند که از میان آن‌ها، فقط ۲۲ عنوان تاحدودی شاخص‌های مربوط به کتاب کمک‌آموزشی را دارا بودند. بقیه کتاب‌ها جنبه‌های دانش‌افزایی و تجاری داشتند و فاقد ویژگی‌های یک کتاب خوب کمک‌درسی بودند.

هیئت سه نفره داوران، پس از بررسی کتاب‌های ارسالی، ضمن اعلام مراتب تشکر و قدردانی از کوشش و زحمات افرادی که تلاش چشم‌گیری در امر تألیف و گردآوری محتوای آموزشی آن‌ها داشته‌اند، توجه ایشان را به نکات زیر جلب می‌کند:

۱. اگر مؤلفان عزیز اهداف رشته و محتوای برنامه‌های درسی را مطالعه کنند، با برنامه آشنا می‌شوند و کتاب‌های کمک‌آموزشی بهتری تنظیم می‌کنند که مورد استفاده حقیقی دانش‌آموزان قرار می‌گیرد.

۲. اگر ناشران با اعضای گروه‌های درسی و کمیسیون‌های تخصصی و متولیان این رشته در حوزه وزارت خانه ارتباط داشته باشند، غنای کتاب‌های کمک‌آموزشی بیشتر خواهد شد.

۳. اکثر ناشران فقط دوست‌دار ورزش هستند و چندان با اطلاعات حرفه‌ای و تخصصی مربوط به این حوزه آشنا نیستند. بنابراین هرچه را که به این نام در اختیار دارند، به سرعت به چاپ می‌رسانند و همین امر سطح علمی کتاب را تا حد یک کتاب تجاری پایین می‌آورد.

۴. در نشر کتاب‌ها، به مؤلفه‌هایی مانند خلاقیت، ارزش‌یابی، فعالیت‌های فردی و گروهی، رعایت ضوابط ایمنی، ویرایش ادبی و علمی و هم‌چنین دستورالعمل‌های عملیاتی اصلاً توجه نشده و یا اگر شده، در حد بسیار نازل بوده است.

۵. اغلب کتاب‌ها در این حوزه برای استفادهٔ مریبان مناسب هستند که می‌توانند از آن‌ها برای هدایت تیم‌های خود استفاده کنند. اما متأسفانه بیشتر جنبه‌های قهرمان‌پروری تربیت‌بدنی را مدنظر قرار داده‌اند که این امر مغایر اهداف صریح آموزش و پرورش با رویکرد متکی بر سلامت و پرورش روح و جسم است.

۶. از آن‌جا که هنرستان‌های تربیت‌بدنی جمعیت قابل ملاحظه‌ای از جامعهٔ آموزش متوسطه را به خود اختصاص می‌دهند، توجه به ویژگی، نیازها و برنامه‌های درسی آن‌ها می‌تواند به ناشران کمک کند که تولیدات بهتری را انتخاب و ارائه کنند.

پیشنهاداتی به مسئولان و دست‌اندرکاران:

۱. ارائهٔ الگوهای مشخص به مؤلفان و ناشران در زمینهٔ تهیه و تولید کتاب‌های درسی و کمک‌درسی در این رشته و تهیه دستورالعملی مبتنی بر خط‌مشی‌ها و چارچوب‌های زیر که ناشران موظف به رعایت آن‌ها باشند:

الف) توجه به برنامه و محتوای درسی؛

ب) توجه به سن دانش‌آموزان؛

ج) توجه به فرایندهای یاددهی - یادگیری؛
 د) استفاده از آخرین دستاوردهای علمی و ورزشی؛
 ه) تهیه و ارائه عکس‌های جذاب از رویدادهای داخلی و خارجی؛
 و) سازمان‌دهی محتوا به گونه‌ای که نیازهای علمی دانش‌آموزان را کاملاً جواب‌گو باشد.

۲. نظارت مسئولان بر نحوه نگارش، حجم و محتوای کتاب‌های تخصصی این رشته و جلوگیری از تولید و انتشار کتاب‌هایی که سطح پایین علمی دارند.

۳. اعلام فراخوان از سوی سازمان پژوهش برای ناشرانی که آثاری در زمینه تربیت‌بدنی تهیه و تدوین کرده‌اند، تا این آثار خود را به سازمان ارسال کنند. سازمان پژوهش پس از بررسی و تأیید گروه‌های تخصصی برنامه‌ریزی، کتاب‌هایی را که بیشترین انطباق را با نظام آموزشی و چارچوب‌های آن دارند، معرفی کنند و سپس ناشران به چاپ آن‌ها دست بزنند.

۴. برگزاری دوره‌هایی به منظور آشنایی ناشران با برنامه درسی و همچنین ارتباط با متخصصان و معلمان در این رشته تا موجبات هرچه پربارتر شدن فرایند تهیه و تولید این کتاب‌ها فراهم شود.

۵. معرفی آثار برگزیده در مجله «رشد آموزش تربیت‌بدنی» به منظور تشویق و تأیید ناشران، مؤلفان و دست‌اندرکاران نمونه.

۶. معرفی آثار برگزیده در «هفته معلم»، به لحاظ این‌که اکثر افرادی که در این زمینه به تهیه و چاپ کتاب دست زده‌اند، از جامعه معلمان کشور هستند.

● گروه آموزشی مدیریت خانواده

هیئت داوران رشته مدیریت خانواده، پس از بررسی ۵۳ جلد کتاب ارسال شده برای جشنواره، نظر ناشران، مؤلفان، مترجمان و سایر دست‌اندرکاران محترم تولید کتاب‌های آموزشی این حوزه را به نکات زیر جلب می‌کند:

۱. کتاب‌های کمک‌آموزشی و دانش‌افزایی را در راستای استانداردهای مصوب وزارت کار و امور اجتماعی و وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، و نیز اهداف محتوای آموزشی مصوب تألیف و تدوین کنید تا هنرآموزان و هنرجویان این رشته، توفیق لازم را در دانش‌افزایی، فهم کتب درسی، و تدریس اصولی و آسان متون درسی کسب کنند.
۲. روی ترجمه کتاب‌هایی که با رویکرد خاص این رشته و در جهت آموزش مطلوب نگارش یافته‌اند، سرمایه‌گذاری کنید تا زمینه دانش‌افزایی معلمان و ارتقای سطح آموزش هنرجویان را فراهم آورد و با استقبال مخاطبان روبه‌رو شود.
۳. با مراجعه به کارشناسان رشته، درباره محتوای برنامه درسی و هدف‌های رفتاری درس اطلاعات لازم را دریافت دارید تا موفقیت بیشتر و بهتری در امر تولید کتاب‌های کمک‌درسی به‌دست آورید.

لحاظ تنوع عناوین بسیار بالاتر از آمار کتاب‌های شرکت داده شده در جشنواره است. هیئت داوران گروه مکانیک، با توجه به ارزیابی و بررسی کتاب‌ها، پیشنهادات خود را برای بسترسازی به لحاظ تأمین اهداف جشنواره کتاب‌های آموزشی رشد به شرح زیر اعلام می‌دارد:

- ارتباط مؤثر و مستمر با ناشران و مؤلفان؛
- هدایت ناشران، مؤلفان و کلاً پدیدآوران کتاب‌های آموزشی در جهت لحاظ نمودن محوریت برنامه درسی در تولید و نشر مکتوبات آموزشی؛
- بسترسازی مناسب به منظور تشویق ناشران و مؤلفان برای حضور مؤثر در جشنواره.
- اخذ تمهیدات لازم برای افزایش حضور کمی کتاب‌های آموزشی در جشنواره؛
- ارزیابی عملکرد در فرایند جشنواره و اعمال سیاست‌های اثرگذار برای رفع نقاط ضعف و تقویت نقاط مثبت عملکرد.

متأسفانه در نشر کتاب‌های تألیفی برای هنرجویان و هنرآموزان رشته حسابداری بازرگانی، به رویکردهای جدید علمی و فناوری‌های روز توجه نشده است و مؤلفان و ناشران محترم باید به این امر توجه کنند

○ گروه آموزشی حسابداری بازرگانی

برای تربیت نیروهای کارآمد و آشنا با رشد و توسعه جهانی، هنرجویان و هنرآموزان باید به مطالعه کتاب‌های کمک آموزشی، تکمیلی، آشنایی با فناوری‌های جدید و راهنماهای معلم هدایت شوند. بهره‌گیری از فناوری‌های جدید در محاسبات، نیازمندی به افزایش تبادل اطلاعات در تجارت، افزایش حجم اطلاعات و سرعت تبادل کالا و خدمات موجب شده است که انجام امر حسابداری به روش قدیم مطلوب جامعه معاصر نباشد. متأسفانه در نشر کتاب‌های تألیفی برای هنرجویان و هنرآموزان رشته حسابداری بازرگانی، به رویکردهای جدید علمی و فناوری‌های روز توجه نشده است و مؤلفان و ناشران محترم باید به این امر توجه کنند.

کتاب‌هایی که به هیئت داوران حوزه آموزشی حسابداری بازرگانی در شاخه فنی و حرفه‌ای و کاردانش معرفی شدند، نسبت به سایر حوزه‌ها به لحاظ تعداد محدودتر بودند. شاید بتوان علت آن را ناآشنایی ناشران محترم با زیر مجموعه کتب گروه حسابداری و بازرگانی دانست. همچنین دلیل دیگر را می‌توان ناآشنایی مؤلفان با ریزبرنامه و ساختار کتب کمک آموزشی ذکر کرد. این موضوع هیئت داوران را در انتخاب کتب قابل تقدیر و برگزیده دچار مشکل ساخت.

کتب دانش‌افزایی مناسب برای دانش‌آموزان و معلمان در این رشته بسیار اندک هستند. در تدریس و تألیف کتاب‌های موجود، رعایت اصول آموزشی، کمتر به چشم می‌خورد. لذا ناشران و مؤلفان این گروه از کتب باید برای پدید آوردن اثری برتر از استانداردهای جهانی و به روز بهره‌گیرند و با سرمایه‌گذاری بیشتر، آثار تألیفی مناسب‌تری به لحاظ آموزشی به وجود آورند.

ارتباط ناشران با کارشناسان «دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب آموزش‌های فنی‌وحرفه‌ای و کاردانش، و تعامل در ارتباط با برنامه آموزشی و نیازهای تخصصی این حوزه، در بهبود نشر کتاب‌های تخصصی رشته حسابداری مؤثر خواهد بود.

پیشنهاد می‌کنیم در شاخه فنی‌وحرفه‌ای و کاردانش در گروه حسابداری بازرگانی، کتاب‌هایی که به‌وسیله ناشران در زمینه گسترش سواد علمی و مهارت عملی و آموزش به روش فعال با محتوای علمی و مطابق با برنامه و هدف‌های آموزشی و کمک‌آموزشی، در زمینه‌های امور اداری (منشیگری، مسئول دبیرخانه، بایگانی، تندخوانی، روابط عمومی و مسئولیت دفتر، مکاتبات و مدیریت) امور بازرگانی (بازاریابی، بازاریاب‌بیمه و مطبوعات، بیمه‌گر بازرگانی، بورس، ارز و پول، اقتصاد، بانک‌داری و کارآفرینی)، هتل‌داری (مدیریت هتل و...) و حسابداری (اصول حسابداری، حقوق و دستمزد، و حسابداری صنعتی و شرکت‌ها) تدوین یافته‌اند، برای استفاده هنرآموزان و هنرجویان شناسایی و معرفی شوند.

● گروه آموزشی رایانه

علوم رایانه، علی‌رغم گستردگی در حوزه‌های متفاوت و پیشرفت‌های شگرف طی سال‌های اخیر، هنوز هم پویایی خود را حفظ کرده است و در عرصه‌های گوناگون توسعه پیدا می‌کند. با توجه به این رشد چشم‌گیر و دائمی، برای کمک به دوست‌داران فراگیری علوم گوناگون رایانه، باید کتاب‌های به روز و منطبق بر اصول آموزش در دسترس آن‌ها قرار گیرد.

خوش‌یختانه با توجه به توسعه مراکز آموزشی در گستره علوم رایانه و افزایش زیر شاخه‌های آن، امروزه مؤلفان و انتشاراتی‌های بسیاری در راستای تولید محتوای مورد نیاز آن گام برداشته و در بستر پر رونق آن شروع به فعالیت کرده‌اند. در سوی دیگری از این میدان، محصلان، کاربران، دانشجویان و مدرسان قرار دارند. متأسفانه، عدم به‌کارگیری شیوه‌های نوین آموزشی، کاربردی و هم‌چنین به روز آموری مناسب کتاب‌های این شاخه، یکی از مشکلات این عزیزان شده است.

داوران گروه رایانه جشنواره رشد، پس از برگزاری جلسات متعدد و ارزیابی کتاب‌های واصله در مراحل گوناگون، در نهایت چهار کتاب را شایسته نامزدی دریافت جایزه برگزیده و تقدیر دانست. ضمن سپاس فراوان از مؤلفان، مترجمان، ناشران و مجریان این جشنواره، لازم به ذکر است تا رسیدن به وضعیت مطلوب و مناسب برای کتاب‌های کمک آموزشی و آموزشی فاصله بسیار وجود دارد و نیاز به تلاش بیشتر و روی آوردن به شیوه‌های نوین آموزشی و به روزآوری مرتب مطابق این کتاب‌ها احساس می‌شود.

در پایان موارد زیر به‌عنوان پیشنهادات کمیته داوران ارائه می‌شود:

- کتاب‌های آموزشی و کمک آموزشی به همراه لوح فشرده ارائه شوند.
- کتاب‌های ترجمه شده، تدوین و بومی‌سازی شوند تا مخاطب ارتباط مناسب‌تری با آن‌ها

برقرار کند.

- در آماده‌سازی کتاب‌ها از علوم صفحه‌آرایی و گرافیک بهره بیشتری برده شود.
  - فرم‌های ارزیابی فعلی که در اختیار این گروه قرار گرفته است، بررسی و روزآوری شود.
  - قطع چاپ کتاب‌ها مورد بازنگری جدی قرار گیرند، زیرا اکثر آن‌ها برای کتاب‌های آموزشی مناسب نیستند.
- امید است که تمام تلاشمان را برای بهبود آموزش علوم رایانه به کار بگیریم.

○ گروه آموزشی عمران

هیئت داوران گروه عمران، ضمن تقدیر از تمامی صاحبان آثار رسیده به جشنواره، آثاری را که به برنامه درسی این گروه نزدیک‌تر بوده‌اند و در آن‌ها معیارهای تألیف کتاب‌های کمک آموزشی بیشتر رعایت شده است، به‌عنوان آثار برتر معرفی کرده است.

این هیئت از عزیزی که آثار آن‌ها امتیاز لازم برای تقدیر را کسب نکرده‌اند در خواست دارد، با اصلاحات لازم، آثار خود را به‌منظور کاربردی‌تر شدن در مراکز آموزشی کشور، مناسب‌تر و مؤثرتر سازند. همچنین از تمامی اهل قلم، مؤلفان و ناشران محترم تهیه‌کننده آثار آموزشی، در خصوص تهیه آثار در راستای برنامه‌های درسی مصوب گروه عمران دعوت به عمل می‌آید تا با توجه به معیارهای تألیف کتاب‌های کمک درسی که در «سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی» موجود است، در هر چه آموزشی‌تر شدن آثارشان بکوشند.

در پایان از عزیزان دست‌اندرکار برگزارکننده جشنواره تشکر می‌کنیم و خواستار شرکت دادن آثار بیشتری برای داوری در گروه عمران هستیم. امید است که با تشویق‌های «دفتر انتشارات کمک آموزشی» در آینده شاهد حضور آثاری برتر و متعدد در همه حوزه‌های درسی باشیم.

○ گروه آموزشی مواد

روند توسعه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای، همواره به تبع آهنگ سریع رشد فناوری دستخوش تغییرات می‌شود. از آن‌جاکه نقش کتاب‌های کمک آموزشی و کمک درسی در راستای آموزش رسمی کشور، و کتاب‌های درسی قابل توجه و از اهمیت خاصی برخوردار است، بخش خصوصی می‌تواند در این امر مهم اثر گذار باشد، از مولفه‌های مؤثر در امر آموزش‌های فنی و حرفه‌ای به‌شمار آید و جایگاهی پر معنی را به خود اختصاص دهد. بدیهی است که برای هم‌گامی با هدف‌های آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و هم‌سویی با آن‌ها، لازم است ناشران محترم هم‌یاری‌های مؤثری در روند تولید کتاب‌های کمک آموزشی و کمک درسی اعمال کنند. در این زمینه توجه به نکات روبرو ضروری به نظر می‌رسد:

- تعداد کتاب‌های دانش‌افزایی و راهنمای معلم، و فعالیت‌های نظری و عملی بسیار کم است.

حوزه نشر باید نیروی بیشتری روی این کار بگذارد و در این زمینه بیشتر فعالیت کند. ■ به منظور اطلاع‌رسانی گسترده و ارتباط مستقیم با ناشران، دبیرخانه‌ای در «دفتر انتشارات کمک آموزشی» تشکیل شود تا دفتر از آخرین وضعیت چاپ کتاب‌های جدید التألیف اطلاع یابد. دبیرخانه مذکور می‌تواند برای اطلاع‌رسانی در این زمینه در سایت رشد (دفتر فناوری اطلاعات و ارتباطات) به فعالیت گسترده دست بزند.

از کارشناسان
انجمن صنفی ناشران
برای شرکت در جلسات
مربوط به جشنواره کتاب‌های
رشد و اطلاع‌رسانی در زمینه
تازه‌های نشر دعوت به
عمل آید

■ از کارشناسان انجمن صنفی ناشران برای شرکت در جلسات مربوط به جشنواره کتاب‌های رشد و اطلاع‌رسانی در زمینه تازه‌های نشر دعوت به عمل آید. ■ کتاب‌های شیمی ارائه شده به جشنواره، با حضور کارشناسان دو دفتر تألیف «نظری» و «فنی و حرفه‌ای» مورد بررسی و تفکیک برای داوری قرار گیرند.

■ متأسفانه در حیطه آموزش گروه مواد، مباحث کاربردی و عملی مناسب برای هنرآموزان، با کمبود جدی مواجه است. در نتیجه توصیه می‌شود، ناشران محترم نسبت به پر کردن این خلأ همت گمارند و مطالبی را که با ساختار بومی کشور و آموزش متوسطه هم‌خوانی دارند، در دسترس هنرآموزان و هنرجویان قرار دهند.

بیانیه‌های هیئت داوران گروه‌های آموزشی متوسطه نظری

○ گروه آموزشی اقتصاد

با توجه به نیاز مبرم به ارتقای سطح دانش اقتصاد برای عموم مردم، وضعیت نشر کتاب در عرصه اقتصاد رضایت‌بخش نیست. به نظر می‌رسد جای کتاب‌هایی که به صورت موضوعی و با خلاقیت و نوآوری در سبک نگارش، شیوه طرح موضوع و به صورت بودجه‌بندی شده برای «مخاطبین تعریف شده» تنظیم شده باشد، خالی است. کتاب‌های کمک‌آموزشی موجود در بازار کتاب، غالباً با رویکردی مشابه و موازی با کنکور، در قالب تلخیص کتاب درسی و ارائه مجموعه‌ای از پرسش‌ها و پاسخ‌ها تنظیم شده‌اند که از نظر فرایند یاددهی و تفهیم آن و سطح یادگیری، چندان مطلوب به نظر نمی‌رسند.

تنظیم کتاب‌هایی به صورت تخصصی در زمینه موضوعات مرتبط با کتاب درسی که جنبه کمک‌آموزشی و کمک درسی داشته باشند ضروری است.

● گروه آموزشی مرجع

رشد سریع علوم و فناوری در چند دهه اخیر، آموزش علوم را با چالش روبه‌رو کرده است: چگونه می‌توان سواد علمی - فناوری دانش‌آموزان را با این تحولات پرشتاب متناسب کرد؟

روش‌ها و رویکردهای آموزشی نیز هم‌گام با پیشرفت علوم و فناوری، دستخوش تغییر شده‌اند. مدتی است متخصصان آموزش علوم بر این باورند که به‌جای «انتقال دستاوردهای علم»، باید «فرایند کسب علم» را آموزش دهند تا دانش‌آموزان بتوانند هر زمان هر اطلاعاتی را که بخواهند، به‌دست آورند. اما این رویکرد به روش‌ها و ابزارهای خاص خود نیاز دارد.

آموزش شناخت و کاربرد منابع، آموزش روش‌های تحقیق در منابع، و انجام پژوهش‌های کتابخانه‌ای، از مهم‌ترین گام‌ها در این راه هستند که مهم‌ترین ابزار آن در وهله نخست وجود «منابع معتبر» است.

کتاب‌های مرجع نه تنها از نخستین کتاب‌هایی هستند که هر دانش‌پژوه در پژوهش‌ها به آن‌ها مراجعه می‌کند، بلکه برای فهم اطلاعات به‌کار رفته در متون تخصصی نیز رجوع به آن‌ها ضرورت می‌یابد. هرچه کتاب‌های مرجع بیشتری در اختیار باشند، زمینه‌های اجرای روش‌های آموزش مبتنی بر پژوهش بیشتر فراهم خواهد بود.

اختصاص بخشی به کتاب‌های مرجع در جشنواره رشد، اتفاق فرخنده‌ای بود که در سال ۱۳۸۹، در هشتمین جشنواره به‌وقوع پیوست. این بخش اکنون دومین سال خود را می‌گذراند.

هیئت داوران بخش کتاب‌های مرجع نهمین جشنواره کتاب‌های آموزشی رشد، ۴۶ اثر رسیده را مورد بررسی قرار داد. از این شمار، ۱۱ عنوان ترجمه‌ای و ۳۵ عنوان تألیفی بودند. بیشتر آثار رسیده در یکی از دو گروه دانش‌نامه و فرهنگ‌واژگان جای گرفتند و شمار اندکی نیز از دیگر انواع کتاب‌های مرجع بودند.

از بین ۴۶ اثر رسیده، ۲۲ عنوان به مرحله دوم راه پیدا کردند و براساس معیارها و ضوابط مورد عمل، کارشناسی و داوری شدند که نتیجه آن ورود هشت عنوان کتاب به مرحله سوم بود. داوران در این مرحله علاوه بر استناد به معیارها و ضوابط، به بحث‌های افقانی نیز پرداختند تا سرانجام کتاب‌های برگزیده و شایسته تقدیر را انتخاب کردند.

ارزیابی کتاب‌های مرجع در دو سطح کلان و خرد (ساختار و محتوا) به انجام رسید. یکی از ویژگی‌های ساختاری کتاب‌های مرجع در سطح کلان، آسان‌یابی اطلاعات موردنظر است. کتاب مرجع کتابی نیست که از اول تا آخر خوانده شود، بلکه خواننده مدخل یا مداخل را در آن جست‌وجو می‌کند؛ به این امید که نیاز آنی خود را با توضیحات روشن و مفید برطرف کند. از این‌رو سهولت دسترسی به آن‌چه مخاطب در جست‌وجوی آن است، از ویژگی‌های مهم این‌گونه کتاب‌هاست. تناسب نظام تربیتی مداخل با اهداف مندرج در مقدمه و نیازهای مخاطب، سهم بسزایی در این

هرچه کتاب‌های مرجع بیشتری در اختیار باشند، زمینه‌های اجرای روش‌های آموزش مبتنی بر پژوهش بیشتر فراهم خواهد بود

آسان‌یابی دارد که متأسفانه کاستی‌های زیادی در این خصوص در کتاب‌ها موجود است. از نظر محتوا، معیارهایی نظیر دقت و اعتبار علمی، دایره شمول مداخل، یکسان‌بودن سبک نگارش همه مدخل‌ها، شواهد تصویری و کلامی (در صورت لزوم)، نثر قابل فهم برای مخاطب، و کاربرد زبان فارسی معیار مورد توجه بوده است.

مرور کتاب‌های رسیده به جشنواره‌های سال گذشته و امسال نشان می‌دهد که انتشار کتاب‌های مرجع از رشد کمی قابل توجهی برخوردار بوده، گرچه این رشد کمی لزوماً با رشد کیفی همراه نبوده است.

در سال‌های اخیر بر شمار ناشرانی که به انتشار کتاب‌های مرجع پرداخته‌اند، افزوده شده است. این امر بیانگر علاقه‌مندی آنان به فعالیت در این حوزه و شایسته احترام است. اما کم نیست شمار آثاری که مؤلف آن‌ها اصول مرجع‌نگاری را نادیده گرفته است. به ناشرانی که تمایل دارند در این حوزه فعالیت کنند پیشنهاد می‌شود در انتشار آثار خود به این اصول نیز توجه داشته باشند.

یکی از دشواری‌های مرجع‌نویسی، همانا تنوع حوزه‌های دانش بشری است. پدیدآوردن مراجعی که حوزه‌های گوناگون دانش را در خود جای می‌دهند، به پدیدآوردندگانی با تخصص‌های مختلف و مرتبط نیاز دارد. پدیدآوردندگان اثر (مؤلف، مترجم و ویراستار) باید درباره موضوع مورد نظر دانش کافی داشته باشند. به همین علت در مواردی که از تخصص‌های مختلف برای نگارش، ترجمه و آماده‌سازی چنین آثاری استفاده نشده است، کاهش دقت علمی، استفاده از واژگان نامتداول، مثال‌های غیردقیق، و تصویرهای نامناسب مشاهده می‌شوند لذا، به ناشران پیشنهاد می‌شود در این خصوص نیز توجه کافی مبذول دارند.

علی‌رغم این موارد، نکات تحسین‌برانگیزی نیز (نظیر ارتقای کیفیت فنی و هنری) در آثار رسیده مشاهده می‌شود که نویدبخش آینده‌ای روشن برای نشر کتب مرجع در کشور است. امیدواریم برپایی چنین جشنواره‌هایی مشوقی باشد برای آنان که دغدغه رشد علمی و ذهنی فرزندان این مرز و بوم را در سر دارند.

در پایان به برخی از حوزه‌های کتاب‌های مرجع که جای آن‌ها در بازار کتاب ایران خالی است و می‌تواند مورد توجه ناشران ایرانی قرار بگیرد، اشاره می‌شود:

- انواع اطلس‌های جغرافیا شامل جغرافیای سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و انسانی؛
- انواع اطلس‌های حوزه علوم، مانند اطلس بدن انسان، اطلس ماشین‌ها، ماشین‌افزار و...؛
- دانش‌نامه‌های تخصصی در حوزه‌های علوم انسانی و علوم دقیقه مانند ادبیات و تاریخ ادبیات، تاریخ، فلسفه، زیست‌شناسی، فیزیک، ریاضی و...؛
- فرهنگ‌های تخصصی در حوزه‌های علوم انسانی و علوم دقیقه؛
- فرهنگ عمومی زبان فارسی.

● گروه آموزشی زبان

در جلسه مورخ ۸ آذرماه ۱۳۹۰ که با حضور داوران جشنواره رشد درخصوص کتاب‌های کمک‌آموزشی زبان انگلیسی برگزار شد، با توجه به تصمیم‌گیری‌های قبلی و امتیازاتی که داوران به صورت جداگانه به کتاب‌های منتخب داده بودند، و با در نظر گرفتن امتیازات و بحث‌هایی که در ارتباط با معیارهای انتخاب اثر برگزیده و اثر تقدیری به‌عمل آمد، نتایج زیر حاصل شد:

۱. در سال‌های اخیر، کتاب‌های کمک‌آموزشی درس زبان انگلیسی به سمت الگوی واحدی گرایش پیدا کرده‌اند که در آن از نوآوری در فعالیت‌های یادگیری کمتر استفاده می‌شود. اگر هم ویرایش جدیدی از کتاب‌ها ارائه می‌شود، تفاوت محسوسی با ویرایش‌های قبلی آن‌ها ندارد. در واقع، فقط معدودی از ناشران در این زمینه فعال هستند و آن‌ها نیز مجموعه کتاب‌های خود را هر ساله یا هر دو سال یک‌بار ویرایش می‌کنند که ویرایش جدید آن‌ها تفاوت محسوسی با ویرایش‌های قبلی ندارد. به همین دلیل داوران نتوانستند اثر برگزیده‌ای را در این جشنواره معرفی کنند.

۲. در زمینه انتخاب اثر تقدیری، سه مجموعه مورد توجه داوران قرار گرفت که در هر سه آن‌ها حرکت به سمت نوآوری مشهود بود. خودآموز و کتاب کار زبان انگلیسی متوسطه ۱، ۲ و ۳ پیش‌دانشگاهی، تهیه شد.

توسط «انجمن علمی معلمان زبان انگلیسی استان خوزستان»، اثری تألیفی است همراه با سی‌دی نرم‌افزار چندرسانه‌ای، و در آن بخش‌هایی از محتوای کتاب درسی به صورت شفاهی تمرین شده است که این امر به تلفیق مهارت‌های زبانی کمک می‌کند. به‌علاوه، این اثر به دلیل طراحی فعالیت‌های گوناگون و کافی در زمینه تقویت مهارت خواندن و واژگان و دستور زبان جزو آثار موفق محسوب می‌شود. اما متأسفانه، غلط‌های چاپی زیادی که در این مجموعه وجود دارد، مانع از انتخاب آن به عنوان اثر تقدیری می‌شود. چنان‌چه در چاپ‌های بعدی با ویراستاری دقیق و دقت بیشتری در زمینه گرافیک، اصلاحات مناسبی در این اثر به عمل آید، می‌تواند در جشنواره‌های آینده مطرح شود.

۳. درخصوص کتاب «Enjoy Learning English»، تألیف خانم مستانه آذرینیا، داوران نکات زیر را در تألیف این اثر مورد توجه قرار دادند:

الف) تنوع در فعالیت‌های یادگیری به‌ویژه استفاده بجا از تصویر در معرفی لغات و در ارائه آن‌ها در متن؛

ب) پرهیز از کاربرد زبان مادری و تکیه بیشتر بر زبان انگلیسی در آموزش؛

پ) مورد توجه قرار دادن متن خواندن کتاب درسی و ارائه فعالیت‌های مناسب برای ارتقای مهارت خواندن؛

ت) توجه بیشتر به کاربرد نکات دستوری و تأکید کمتر بر توضیحات دستوری.

در صورتی که این کتاب در چاپ‌های آینده همراه با سی‌دی نرم‌افزار چندرسانه‌ای ارائه شود، در رسیدن به اهداف آموزشی خود بسیار موفق‌تر خواهد بود.

۴. درخصوص مجموعه کتاب‌های درس‌نامه انگلیسی ۳ و درس‌نامه انگلیسی ۱ و ۲ پیش‌دانشگاهی که اولی تألیف **سهراب غلامپور و پرویز صلاحی** و دومی تألیف **نوراله قربانی و محمدرضا جاویدپور** است، داوران بر این نکته تأکید کردند که این کتاب‌ها با استفاده از قالب‌های موجود ارائه شده‌اند و در آن‌ها نوآوری در قالب فعالیت‌های آموزشی دیده نمی‌شود.

در عین حال، تلاش مؤلفان برای انتخاب بهترین قالب‌ها از میان قالب‌های موجود و دقت نظر در تولید محتوای ارائه شده قابل تقدیر است.

تلاش مؤلفان
برای انتخاب بهترین
قالب‌ها از میان قالب‌های
موجود و دقت نظر در تولید
محتوای ارائه شده قابل
تقدیر است

● گروه آموزشی تعلیم و تربیت دینی و قرآن

حوزه دین و معارف اسلامی از پرشمارگان‌ترین حوزه‌ها در عرصه کتاب و نشر در کشور ماست و هر ساله تعداد زیادی کتاب مربوط به این حوزه وارد بازار نشر می‌شود و مخاطبان را به سوی خود فرامی‌خواند. کتاب‌های این حوزه شامل موضوعات و رشته‌های متنوعی است که اهم آن‌ها عبارت‌اند از: کتاب‌های اعتقادی و کلامی، اخلاقی و اجتماعی، احکام، آموزش قرائت و مفاهیم قرآن کریم، تاریخ اسلام و سیره معصومین، داستان‌های دینی، فرهنگ‌نامه و دایره‌المعارف ویژه حوزه دین، کتاب‌های ویژه کودکان و نوجوانان و نیز کتاب‌هایی که رسماً در ارتباط با کتاب‌های درسی نوشته می‌شوند و بیشتر جنبه آمادگی برای کنکور و کمک‌درسی دارند. با توجه به وسعت این حوزه و گستردگی نشر در آن، لازم است به چند نکته توجه شود:

۱. کتاب‌های درسی، از دوره ابتدایی تا پایان دوره متوسطه، شامل موضوعات اعتقادی، اخلاقی، اجتماعی، احکام، تفسیری، تاریخی و سیره می‌شوند. اگر کتاب‌های موجود در بازار به هر یک از این موضوعات پرداخته باشند، به شرطی که دارای ضوابط تحقیق و تدوین باشند، کتاب مرتبط با آموزش و قابل عرضه در جشنواره محسوب می‌شوند؛ چه مخاطب این کتاب‌ها معلمان و بزرگسالان باشند و چه کودکان و نوجوانان. کتاب‌هایی که هم‌اکنون برای شرکت در جشنواره ارسال می‌شوند، مبتنی بر همین دیدگاه فرستاده می‌شوند. ناشران هر کتاب مذهبی که داشته باشند، برای جشنواره ارسال می‌کنند، چون می‌دانند که به نحوی با یکی از موضوعات مطرح در کتاب‌های دینی ارتباط دارد.

۲. با توجه به نکته بالا، ضروری است مدیران جشنواره به گونه‌ای عمل کنند که حداکثر کتاب‌های تألیف شده در این حوزه، در صورتی که ویژگی‌های اولیه کتاب علمی و تحقیقی را داشته باشند، در جشنواره شرکت داده شوند و ناشران به شرکت در جشنواره تشویق شوند.

۳. حضور و شرکت ناشران برجسته‌ای که در حوزه دین و معارف دینی کتاب تولید می‌کنند، سبب می‌شود که کتاب‌های برگزیده توسط داوران، به معنای واقعی کتاب‌های برگزیده در این حوزه باشند، نه صرفاً کتاب‌های برگزیده در میان کتاب‌های ارسال شده. در چنین صورتی است که معلمان، دانش‌آموزان، و اولیای دانش‌آموزان با اعتماد کامل کتاب‌های برگزیده را خریداری خواهند کرد و در سبد خرید خود برای آن‌ها اولویت قائل خواهند شد.

علاوه بر این، شایسته یک جشنواره معتبر نیست که کتاب برگزیده آن، کتاب برگزیده واقعی میان کتاب‌های تولید شده در جامعه نباشد و صرفاً به علت این که در میان کتاب‌های محدود شرکت‌کننده در جشنواره برگزار شده است، برتر تلقی شود. از این رو لازم است مدیران جشنواره فهرست کتاب‌های چاپ‌شده در سال را از وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و متولیان نشر بگیرند و با ارسال نامه به ناشران از آنان درخواست کنند که کتاب‌های خود را برای جشنواره بفرستند. در این صورت، با توجه به گستردگی حوزه معارف اسلامی لازم است این حوزه

به چند حوزه تخصصی‌تر تقسیم شود و برای هر حوزه تخصصی جایزه ویژه در نظر گرفته شود.

۴. بازار نشر کتاب‌های دینی، هم‌چنان از حیث کتاب‌هایی که واقعاً جنبه آموزشی یا کمک‌آموزشی داشته باشند، در مضیقه است. کتاب‌های آموزشی در حوزه دین نباید صرفاً به کتاب‌های آموزش و پرورش یا کتاب‌های معارف دانشگاه و کتاب‌های تخصصی در حوزه علمیه قم منحصر باشد. بلکه ضروری است کتاب‌های آموزشی متعددی با سبک‌ها و رویکردهای آموزشی متنوع برای سنین و مخاطبان گوناگون در جامعه وجود داشته باشد تا هر کانون مذهبی در مسجد، حسینیه یا انجمن‌های دانشجویی، دانش‌آموزی، کارگری و غیره بخواهند دوره آموزشی برگزار کنند، بتوانند کتاب آموزشی مناسب خود را در کتاب‌فروشی‌ها بیابند و از آن‌ها بهره ببرند.

البته تولید چنین کتاب‌هایی در مرتبه اول برعهده دانش‌آموختگان حوزه‌های علمیه است که در این حوزه کسب دانش کرده‌اند و برای تعلیم معارف اسلامی مجهز شده‌اند.

۵. بازار نشر هم‌چنان از وجود کتاب‌های نامناسب کمک‌درسی و آمادگی برای کنکور رنج می‌برند. این کتاب‌ها، عموماً ضوابط و رویکردهای مشخص شده در کتاب‌های درسی آموزش و پرورش را نادیده می‌گیرند و نقش حل‌المسائل را برای کتاب‌های درسی ایفا می‌کنند. مثلاً تمرین‌ها، سؤال‌ها و فعالیت‌های کتاب درسی را برای دانش‌آموز حل می‌کنند و در اختیار او قرار می‌دهند. یا عموماً دانش‌آموزان را به سمتی می‌کشاند که کلمه به کلمه کتاب را حفظ کنند تا بتوانند پاسخ‌گوی تست‌ها باشند.

بازار نشر
کتاب‌های دینی، هم‌چنان
از حیث کتاب‌هایی که واقعاً
جنبه آموزشی یا کمک‌آموزشی
داشته باشند، در مضیقه
است

● گروه آموزشی تاریخ

«تربیت اسلامی» که هدف آن، تعالی روح و روان انسان‌هاست و «تربیت شهروندی» که هدف

آن، انتظام اجتماعی، انتقال میراث فرهنگی و استمرار حیات اجتماعی است، بدون بهره‌گیری از تاریخ، ناممکن است و ناقص. از طرف دیگر، برنامه‌های درسی به دلیل محدودیت‌های زمانی قادر نیستند حق مطلب را ادا کنند و چنان که باید و شاید، به تاریخ بپردازند. تاریخ پیامبران و اولیا و اوصیا، تاریخ چند هزار ساله ایران و جهان، تاریخ علوم و فنون، و بسیاری موضوعات دیگر، دریای بی‌کرانی است که نویسندگان و ناشران، به فراخور استطاعت خود می‌باید از آن برگیرند و به کام نوجوانان و جوانان وطن بریزند. به همین دلیل است که می‌گوییم انتشار حتی حدود ۱۰۰ عنوان کتاب تاریخی چاپ اول در برهه موردنظر این جشنواره، گرچه قابل توجه است، ولی کافی و وافی نیست؛ به‌ویژه در موضوعاتی نظیر زندگی‌نامه‌ها، خاطرات و سفرنامه‌ها. این موضوع‌ها حوزه‌های بکر و جذابی هستند که با تحریر و تلخیص آن‌ها می‌توانیم درک و نگرش فرزندانمان را غنای هرچه بیشتری بخشیم.

داوران حوزه تاریخ، ضمن ارج نهادن به تلاش قابل ستایش «دفتر پژوهش‌های فرهنگی» برای برنامه‌ریزی و انتشار کتاب‌های مفید، و «انتشارات ققنوس» برای ترجمه و نشر مجموعه‌ای ارزشمند، ناشران را به سرمایه‌گذاری در زمینه مورد اشاره دعوت می‌کنند. هم‌چنین از «انتشارات مدرسه» می‌خواهیم، که نسبت به تکمیل مجموعه ارزشمند «تمدن‌های بزرگ جهان» اهتمام نمایند.

● گروه آموزشی جغرافیا

۱. هیئت داوران مراتب تأسف عمیق خود را از کمبود آثار تألیفی در حوزه کتب آموزشی جغرافیا اعلام می‌دارد و امیدوار است که این کاستی در سال‌های بعد برطرف شود.
۲. تعداد کتب کار و فعالیت آموزشی برای دانش‌آموزان، به‌طور چشم‌گیری بیش از تعداد کتب تألیفی و ترجمه‌ای برای دبیران و کارشناسان آموزش جغرافیا بود که این امر نشانه توجه ناشران و مؤلفان محترم به بازگشت سرمایه است. امیدواریم سرمایه‌گذاری‌ها بیش از هر چیز جنبه فرهنگی و اعتلای دانش داشته باشند.
۳. به مؤلفان و ناشران محترم کتب آموزشی توصیه می‌شود، با توجه کردن به معیارهای ارزش‌یابی کتاب‌های آموزشی که توسط «دفتر انتشارات کمک آموزشی» مدون شده‌اند و معیار ارزش‌یابی هیئت داوران را تشکیل می‌دهند، بر عمق و غنای کتب تألیفی و ترجمه‌ای بیفزایند و بدین ترتیب احتمال برگزیده شدن آثار خود را در جشنواره‌های بعدی افزایش دهند.
۴. حوزه کتب آموزشی جغرافیا در سطح متوسطه و عموم، حوزه‌ای بکر از نظر بازار مصرف محسوب می‌شود. هیئت داوران توصیه می‌کنند که تولید این گونه کتاب‌ها به خاطر استقبال که از آن‌ها خواهد شد و نیاز و کنجکاوی مخاطبان را رفع خواهد کرد، در دستور کار جدی ناشران و مؤلفان محترم قرار گیرد.

۵. هیئت داوران تأکید مجدد خود را بر تولید محتوای مبتنی بر فرهنگ ایرانی - اسلامی و آموزه‌های اعتقادی اظهار می‌دارد و امیدوارست در سال‌های آتی شاهد تولید کتاب‌هایی غنی با محتوای ایرانی - اسلامی باشد.

۶. توجه به کتاب‌های این حوزه در بازار نشان می‌دهد که برخی از ناشران، مؤلفان و مترجمان محترم از برگزاری چنین جشنواره‌ای بی‌اطلاع هستند و آثار خود را به جشنواره رشد ۹۰ ارسال نکرده‌اند. پی‌گیری اخبار جشنواره و زمان‌بندی آن می‌تواند باعث غنای کتب ورودی این حوزه به جریان داوری شود.

○ گروه آموزشی شیمی

نهمین جشنواره کتاب‌های آموزشی رشد که ویژه کتاب‌های انتشار یافته برای دوره متوسطه نظری است در حالی برگزار می‌شود که تنوع کتاب‌های رسیده به دبیرخانه جشنواره در مقایسه با سال‌های گذشته، چه از نظر تعداد و تنوع عناوین و چه از نظر کیفیت ساختار و محتوا، کاهش چشم‌گیری داشته است. عمده کتاب‌های رسیده جزو کتاب‌های کار و تمرین و سنجش و ارزش‌یابی پیشرفت تحصیلی ویژه دانش‌آموزان بود که به‌طور عمده ساختار و محتوایی تکراری داشت و نوآوری ویژه و ممتازی در آن‌ها به چشم نمی‌خورد. در بقیه عناوین نیز علی‌رغم برتری نسبی تألیف بر ترجمه که رخدادی دلگرم‌کننده بود، ولی فراورده‌هایی هماهنگ و سازگار با هدف‌های علمی - آموزشی راهنمای برنامه درسی شیمی دوره متوسطه یافت نشد. با این اوصاف، هیئت داوران از میان کتاب‌های یاد شده هیچ کتابی را شایسته انتخاب به‌عنوان اثر برگزیده ندانست. با این حال به منظور تشویق ناشران و مؤلفان برای ورود به عرصه‌های مورد نیاز حوزه آموزشی کیفی شیمی، این هیئت دو کتاب را به شرح زیر قابل تقدیر دانست:

۱. مجموعه دو جلدی شیمی پایه، تألیف **اسیتون سومدال** و ترجمه آقای **محمود دینانی**، انتشارات نص. هیئت داوران انتشارات نص را به دلیل انتخاب کتابی خوب و ساختارمند، منطبق شده با فرهنگ بومی جامعه و با چاپ و صحافی جذاب و قیمتی مناسب، در خور تقدیر دانست.
۲. مجموعه سه جلدی شیمی با نگرشی تحلیلی، تألیف آقایان **دکتر غلامعباس پارسافر**، **دکتر افشین شفیعی**، **دکتر جلالی هروی**، **دکتر علی پورجوادی** و **مجتبی باقرزاده**، انتشارات فاطمی. هیئت داوران، تلاش هیئت مؤلفان این مجموعه سه جلدی را که در اقدامی کم‌نظیر، بیا پیش گذاشته و در راستای رفع نیازهای جامعه آموزش شیمی کشور به تألیف کتابی منطبق بر سرفصل‌های کتاب‌های درسی شیمی دوره متوسطه همت گمارده‌اند، ارج می‌نهد و شایسته تقدیر می‌داند.

امید است در آینده شاهد عرصه کتاب‌هایی باشیم که افزون بر هماهنگی با سرفصل‌ها، با هدف‌ها و رویکردهای آموزشی مصوب راهنمای برنامه درسی شیمی دوره متوسطه نیز سازگار باشد

و با کیفیت بالاتر و جذابیت بیشتر و قیمتی مناسب‌تر در اختیار علاقه‌مندان به‌ویژه دانش‌آموزان عزیز این مرز و بوم قرار می‌گیرد؛ کتاب‌هایی که ساختار و محتوای آن‌ها رابطهٔ منطقی میان نیازهای مخاطبان و جامعه و امکانات کشور برقرار کند و راه را برای تربیت نسلی آگاه، پرتوان و پویا همراه سازد. تولیداتی با کیفیت، سرچشمه گرفته از گوهر وجودی فرزندان این سرزمین که نیازهای آموزشی شهروندان امروز و فردای ایران زمین را تأمین کند. به امید آن روز.

● گروه آموزشی زیست‌شناسی

این‌طور به نظر می‌رسد که نوشتن کتاب کمک درسی در دورهٔ متوسطه، یعنی آماده کردن دانش‌آموزان برای شرکت در آزمون سراسری ورود به دانشگاه‌ها. از کتاب‌های کمک آموزشی برای دانش‌آموزان نیز اثر کم‌رنگی در این دوره دیده می‌شود. البته در سایر حوزه‌های بررسی کتاب نیز وضع همین است.

سالیان درازی است که سایهٔ آزمون‌های سراسری ورود به دانشگاه‌ها (کنکور) و بر تولید کتاب‌های کمک درسی در دورهٔ متوسطه سایه انداخته است و براساس نوعی ارزش‌یابی غیر علمی از آموخته‌های دانش‌آموزان، ضرورت و نیازی به وجود آمده است که ناشران و مؤلفان در این دوره، همهٔ توانایی‌ها و خلاقیت خود را صرف تولید کتاب‌های مملو از پرسش‌های چهارگزینه‌ای همراه با جواب کنند.

یک بار پرسش‌ها را از ریز به درشت! و بار دیگر از درشت به ریز! طبقه‌بندی کنند. تا زمانی که این نوع ارزش‌یابی برای ورود به دانشگاه در کشور وجود دارد، ظاهراً نباید انتظار تولید کتاب‌های کمک درسی را مطابق با معیارهای روز در زمینه‌های انتخاب محتوا، سازمان‌دهی آن و ارزش‌یابی داشت.

امید است با اجرایی شدن مصوبهٔ مجلس شورای اسلامی در حذف کنکور و اتخاذ شیوه‌ها و روش‌ها علمی مناسب در گزینش دانشجو برای ورود به دانشگاه‌ها، در آینده‌ای نزدیک شاهد تولید کتاب‌های کمک درسی مفید، کارآمد و مطابق با اهداف برنامه‌های درسی در دورهٔ متوسطه باشیم؛ انشاءالله.

البته با توجه به آنچه گفته شد، نمی‌توان زحمات و تلاش‌های برخی از ناشران را در تولید کتاب‌های مفید در حوزه‌های دانش‌آفرینی معلمان و دانش‌آموزان، کتاب‌های مهارتی و روشی برای دبیران و... نادیده گرفت. گروه داور کتاب‌های زیست‌شناسی امیدوار است که تعداد این ناشران افزایش یابد و در آینده شاهد تولید کتاب‌های مفیدی در زمینه‌های یاد شده باشیم. علاوه بر این، به نظر می‌رسد توجه ناشران به محورهای زیر سبب ارتقای کیفی محتوای کتاب‌های کمک درسی

به نظر می‌رسد که نوشتن کتاب کمک درسی در دورهٔ متوسطه، یعنی آماده کردن دانش‌آموزان برای شرکت در آزمون سراسری ورود به دانشگاه‌ها تا زمانی که این نوع ارزش‌یابی برای ورود به دانشگاه در کشور وجود دارد، ظاهراً نباید انتظار تولید کتاب‌های کمک درسی را مطابق با معیارهای روز در زمینه‌های انتخاب محتوا، سازمان‌دهی آن و ارزش‌یابی داشت

و کمک آموزشی در حوزه زیست‌شناسی خواهد شد:
اهداف برنامه درسی زیست‌شناسی؛
شیوه‌های نوین سازمان‌دهی محتوا؛
شیوه‌های علمی و فرایندی ارزش‌یابی از آموخته‌های دانش‌آموزان.

● گروه آموزشی علوم اجتماعی

علوم اجتماعی از شاخه‌های مهم و تأثیرگذار دانش بشری است و با فرهنگ عمومی رابطه دیالکتیکی دارد، موضوع خود را تغییر می‌دهد و می‌توان به کمک آن زمینه تغییرات و اصلاحات اجتماعی را در جامعه فراهم آورد. زمینه‌سازی برای اصلاح نظام آموزشی، نشان دادن پیوند وثیق زندگی اجتماعی با معنویت و دین، آشنایی با ابعاد اجتماعی اسلام، تعمیق تربیت اجتماعی و هویت‌بخشی اسلامی ایرانی، از دیگر دلایل مهم آموزش علوم اجتماعی در جامعه ماست.

از طرف دیگر تولید، توزیع و مصرف علوم اجتماعی در جامعه ما عمدتاً مبتنی بر انتقال این دانش است. این فرایند معمولاً با چشم‌پوشی و بی‌توجهی نسبت به نیازها و مسائل جامعه و فرهنگ مصرف‌کنندگان و ملتزم شدن صرف به شرایط حوزه دانشی همراه بوده است. در این انتقال که تأخیر جزء ذاتی آن است، نوعی فرهنگ‌پذیری، جامعه‌پذیری و کنترل اجتماعی برای تداوم و تقویت این روند به کار گرفته می‌شود.

گروه داوران علوم اجتماعی، با تکیه بر کارکردها و آسیب‌هایی که به آن‌ها مختصراً اشاره شد، به صاحبان قلم و ناشران محترم در حوزه آموزش علوم اجتماعی پیشنهاد می‌کند، به نکات زیر توجه جدی‌تری داشته باشند:

■ **نیازهای فرهنگی و اجتماعی جامعه:** اهمیت و ضرورت آموزش علوم اجتماعی، و آسیب‌هایی که در زمینه تولید و توزیع آن وجود دارد، ناشران، مؤلفان و دیگر دست‌اندرکاران امر تولید کتاب‌های آموزشی را موظف می‌سازد تا در حوزه علوم اجتماعی تلاش بیشتری از خود نشان دهند. آن‌ها می‌توانند روندی را در پیش بگیرند که پاسخ‌گویی به نیازهای فرهنگی و اجتماعی، و نیازها و مسائل مخاطبان علوم اجتماعی و اقتضانات این حوزه دانشی را تقویت کند. این امر مستلزم بازنگری جدی در تولید (تألیف و ترجمه) توزیع (آموزش و نشر)، و مصرف علوم اجتماعی است.

■ **امر کیفیت تألیف:** به‌طور کلی در حوزه علوم اجتماعی جشنواره، جای تألیفات ارزشمند خالی است. به نظر می‌رسد ناشران محترم به فکر سرمایه‌گذاری جدی در امر تألیف در این حوزه نبوده‌اند و رویکرد ترجمه نسبت به تألیف تقدم و تفوق داشته است. گرچه این ویژگی دارای جنبه‌های مثبت نیز هست، اما توصیه می‌شود با اتخاذ تصمیمات جدی و تغییر در سایت‌ها و نظام پاداش‌دهی کاری کنیم که، رویکرد تألیف بر ترجمه تقدم پیدا کند و زمینه‌های لازم برای نشر این گونه کتاب‌ها بیشتر

کتاب‌های
آموزشی باید بتواند
دانش‌آموزان را به موضوع
و محتوای کتاب علاقه‌مند
سازند و در فرایند یادگیری
نقش مؤثرتری داشته
باشند

فراهم شود.

■ **امر تولید کتاب‌های آموزشی در زمینه دانش‌افزایی، روشی و مهارتی دبیران علوم اجتماعی:** با توجه به کمبودهای اساسی و فقر زیادی که در این حوزه خاصه در ارتباط با مسائل و موضوعات فرهنگی و اجتماعی بنیادین، به روز و مبتلا به در جامعه احساس می‌شود، گروه داوران ضمن اعلام مراتب تأسف خود از این مهم، از مؤلفان و ناشران محترم می‌خواهد که زمینه تولید این‌گونه کتاب‌ها را تقویت بخشند.

■ **رویکردها و اهداف برنامه درسی علوم اجتماعی در تولید کتاب‌های کار و فعالیت:** کتاب‌های رسیده به دبیرخانه جشنواره در این حوزه به سبک و سیاقی یکسان، تکراری و تقریباً مشابه یکدیگرند. متأسفانه مؤلفان محترم این کتاب‌ها به شاخص‌هایی مانند شناخت کافی برنامه درسی علوم اجتماعی و توجه بیشتر به اهداف نگرشی و مهارتی در کنار اهداف شناختی آن، ارائه فعالیت‌های مناسب و مکمل برای تعمیق امر آموزش، توجه به عوامل و روش‌های یادگیری مؤثر و پایدار و نه صرفاً طوطی‌وار و حافظه‌مدار، و نیز طراحی فعالیت‌های نو، ابتکاری و واگرا توجه کافی مبذول نداشته‌اند. البته باید در نظر داشت که نظام ارزش‌یابی موجود (آموزش و پرورش و آموزش عالی) خود موجد و مشوق چنین رویکردی شده است.

■ **جذابیت‌های هنری کار:** کتاب‌ها در مجموع از حیث جنبه‌های هنری، جذابیت‌های ظاهری و فیزیکی و خاصه تصویرگری ضعیف بودند. توجه به این نکته ضروری است که کتاب‌های آموزشی باید از این حیث غنی‌تر باشند تا بتواند دانش‌آموزان را به موضوع و محتوای کتاب علاقه‌مند سازند و در فرایند یادگیری نقش مؤثرتری داشته باشند. شایسته است ناشران محترم با صرف هزینه و سرمایه‌گذاری لازم در این زمینه، کیفیت این بعد از کتاب‌های آموزشی را ارتقا بخشند. در پایان، گروه داوران با آگاهی و اذعان به مشکلات و محدودیت‌هایی که در زمینه تولید کتاب‌های آموزشی خاصه در حوزه علوم اجتماعی وجود دارد، از همه مؤلفان، ناشران و دست‌اندرکاران این حوزه صمیمانه تقدیر و تشکر می‌کند. امید است که در سال‌های آتی شاهد ارتقای کیفی این کتاب‌ها از جهات متفاوت محتوایی و روشی باشیم.

○ گروه آموزشی فلسفه و منطق

هیئت داوران با تبادل نظر و مبتنی بر راهنمای برنامه درسی فلسفه و منطق، برای بررسی کتاب‌های کمک آموزشی چند سؤال به شرح زیر مطرح کرد:

۱. آیا کتاب‌های کمک آموزشی و دانش‌افزایی به رشد تفکر فلسفی و پرورش مهارت تفکر کمک می‌کند؟

نتیجه اتخاذ شده در بررسی کتاب‌ها در پاسخ به این سؤال، به پاسخ منفی رسید. اعضا به اتفاق اعتقاد داشتند که چنین کتاب‌هایی که باشگاه ایجاد مهارت تست‌زنی و آماده کردن دانش‌آموزان

برای کنکور تدوین شده‌اند، اهداف مذکور را برآورده نمی‌کنند.

۲. آیا کتاب‌ها از حیث روش‌ها حافظه‌مدارند یا فرایندمدار؟

نتیجه بررسی این بود که چون کتاب‌های مذکور موضوع محورند، حافظه‌مداری را تقویت می‌کنند و با فرایندمداری فاصله زیادی دارند.

۳. این کتاب‌ها تا چه اندازه به اهداف ریزتر برنامه‌های فلسفه و منطق کمک می‌کنند؟

پاسخ این سؤال نیز مانند سؤال‌های قبل منفی است. اعضا اعتقاد داشتند که این کتاب‌ها نه تنها به تحقق اهداف برنامه کمک نمی‌کنند، بلکه مانع تحقق اهداف برنامه می‌شوند. چرا که دانش‌آموزان در مواجهه با این کتاب‌ها برخوردی کاملاً منفعل دارند.

۴. آیا کتاب‌های مذکور با رویکرد فلسفه متناسب هستند یا نه؟ به تعبیر دیگر، آیا این‌ها جهت واحدی دارند؟

۵. نتیجه بررسی در خصوص این سؤال نیز بدین قرار است که چون اکثر کتاب‌ها با هدف موفقیت در کنکور تنظیم شده‌اند و مطالب به‌صورت بسیار فشرده و چکیده آمده است، با رویکرد فلسفه (که تاریخی - موضوعی است، یعنی موضوعات باید در بستر تاریخ مطالعه و درک شوند) منافات دارد و نقض غرض در آموزش فلسفه است.

۶. نکته دیگر قابل ذکر در این حوزه، کتاب‌های غیر تست بود که تعداد آن‌ها به بیش از سه جلد نمی‌رسید. لذا امکان رقابت و انتخاب کتاب برتر را عملاً منتفی می‌کرد، از این رو لازم است اقدامات در جهت اطلاع‌رسانی و تشویق به حضور در جشنواره صورت گیرد تا کتاب برتر از بین کتاب‌های موجود در کشور به نحو واقعی انتخاب شود. به‌طور خلاصه می‌توان گفت که از ۱۶ عنوان کتاب بررسی شده، هیچ کدام معیارها و ملاک‌های لازم برای معرفی به‌عنوان کتاب برگزیده و تقدیری را ندارند.

فهرست پیشنهادی برای ناشران برگزیده جشنواره نهم ۱۳۹۰

رتبه	امتیاز	نام ناشر	ردیف
اول	۹۱۰	فاطمی	۱
دوم	۸۴۰	مدرسه برهان	۲
سوم	۵۷۰	میتکران، پیشروان	۳
چهارم	۵۵۰	دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی	۴
پنجم	۳۵۰	نص	۵
ششم	۳۴۰	علم کشاورزی ایران	۶
هفتم	۳۱۰	سوره مهر	۷
هشتم	۲۹۰	گاج	۸
هشتم	۲۹۰	دائره	۹
نهم	۲۷۰	بامداد کتاب	۱۰
دهم	۲۵۰	کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان	۱۱
دهم	۲۵۰	دفتر پژوهش‌های فرهنگی	۱۲

چگونگی محاسبه امتیازها

امتیاز ناشران مذکور بر اساس میزان مشارکت در طرح و کیفیت کتاب‌ها و بر اساس جدول زیر محاسبه شده است:

ردیف	عامل کسب امتیاز	امتیاز
۱	کسب عنوان برگزیده برای هر عنوان کتاب	۸۰
۲	کسب عنوان تقدیری برای هر عنوان کتاب	۴۰
۳	به ازای راه‌یابی هر عنوان کتاب در فهرست نامزدها	۲۰
۴	ورود هر کتاب به فهرست کتاب‌های مناسب (کتاب‌نامه رشد)	۱۰